

FIIA 16/2016 COMMENT

Arkady Moshes & András Rácz
Ulkopoliittinen instituutti

Ukrainan itsenäisyyden 25 vuotta: Vahva kansakunta ansaitsee tehokkaan valtion

Donbasin konfliktin aikana Ukraina on moninaisista yhteiskunnallisista ongelmistaan ja alueellisista sekä kielellisistä eroistaan huolimatta yhdistänyt voimansa kansakuntana ennen näkemättömällä tavalla. Moderni ja läpinäkyvä valtio Ukrainasta kuitenkin puuttuu.

On kulunut neljännesvuosisata siitä, kun Ukraina julistautui itsenäiseksi 24. päivänä elokuuta vuonna 1991. Vaihe on ollut tuskallista ja draamatista aikaa Ukrainan historiassa, täynnä käyttämättä jääneitä mahdollisuuksia, menetyksiä ja tragedioita sekä yksilötasolla että kansallisesti. Vaikka tänään on itsenäisyyden juhlapäivä, Ukrainalla on vielä pitkä ja kivinen tie modernin valtion rakentamiseen.

Maa- ja pankin mukaan Ukrainan henkeä kohti laskettu, ostovoimakorjattu bruttokansantuote kasvoi 6 780 Yhdysvaltain dollarista vain 7 920 dollariin vuosina 1990–2015. Taloudellisesta näkökulmasta kokonaisen sukupolven elämä meni hukkaan, eikä sukupolvi onnistunut vaurastuttamaan kansakuntaa merkittävästi.

Ukrainan väkiluku (kun mukaan lasketaan kaikki perustuslaillisten rajojen kattamat alueet, myös Krimin niemimaa) laski samassa suhteessa kuin muualla suurten sotien aikana: 52 miljoonasta 45,5 miljoonaan vuosina 1991–2014. Luvuissa ei ole otettu huomioon vilkasta työperäistä maastamuuttoa.

YK:n kestävä kehityksen indeksillä mitattuna Ukraina oli vuonna 2015 sijalla 81. Naapurimaa Valko-Venäjä, entinen neuvostotasavalta sekin, oli sijalla 50.

Sisäisesti Ukrainaa ovat hallinneet ja maan ovat pilanneet oligarkit, jotka ovat maksaneet tiedotusvälineille ja poliittisille puolueille omien, ahneitten intressiensä ajamisesta. Korruptio on ulottunut kaikkialle. Transparency International -järjestön korruptioindeksillä Ukraina oli viime vuonna sijalla 130 Paraguayan ja Komoreiden välissä, kun tarkastelussa oli mukana kaikkiaan 168 maata.

Ulkoisesti systeemisestä konfliktista Venäjän kanssa (jota toinen tämän tekstin kirjoittajista piti jo 1990-luvun lopussa ”kroonisena kriisinä” ja ”laskevana syöksykierteenä”) tuli Ukrainan ulkopoliittisen aseman kulmakivi. Tämä ei ollut Ukrainan valinta. Konfliktin alkusyy oli se, että Moskova kieltäytyi kunnioittamasta Ukrainan itsenäistymisen keskipakoislogiikkaa, joka saattoi merkitä vain *itsenäisyyttä Venäjältä*. Merkityksellistä on, että konflikti on kuluttanut valtavasti Ukrainan voimavaroja, vaikka valtaapitävät eliitit ovat samaan aikaan käärineet taskuihinsa Venäjän taloudellisia tukiaisia. He ovat luvanneet vastalahjaksi geopoliittista lojaaliutta, oli lupaus uskottava tai ei.

Vaikka Ukraina on geopoliittisesti tärkeä, maa ei Keski-Euroopan ja Baltian maiden tapaan ole onnistunut saamaan Euroopan unionilta

eikä puolustusliitto Natolta takeita integraatiosta. Venäjän kategorinen ”ei” on vaikuttanut asiaan, samoin kuin se, ettei Ukrainassa ole ollut julkista yksimielisyyttä läntisen orientaation tarpeellisuudesta. Mutta lisäksi Ukrainan johtajat ovat olleet liian haluttomia muuttamaan ja liian halukkaita jatkamaan hämyisää suhdetta Kremlin.

Mutta mikä selittää sen, että kun Ukraina vuonna 2014 joutui sekä separatismien että ulkoisen aggresion kohteeksi, maa ei romahtanut eikä antautunut? Ukraina kyllä menetti osan alueestaan mutta pääsi vähitellen yli alkujärkytyksestään ja sai sittemmin rivinsä suoriksi sodan aikana.

Siinä missä Ukraina pystyi Krimin valtauksen aikaan maaliskuussa 2014 hädin tuskin kokoamaan joitakin tuhansia taisteluvalmiita sotilaita, maalla on nyt vaikuttavat, yli 200 000 sotilaa asevoimat. Ukraina on onnistunut toimimaan tilanteessa, jossa maassa on lähes 1,8 miljoonaa maan sisäistä pakolaista. Ilmiömäinen vapaaehtoisliike paikkaa suuren osan valtiorakenteiden heikkouksista. Ja mikä tärkeintä, kansalaiset sietävät taloudellisesti kovia aikoja ja tukevat hyvää tarkoitusta päivästä toiseen.

Ukraina ei ole romahtanut eikä antautunut, koska maa on

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

yhdistänyt voimansa kansallisesti. Tämä osoittaa, että poliittisen kansakunnan rakentaminen ja kansallisen tietoisuuden vahvistaminen ovat edenneet itsenäisyyden aikana melko pitkälle maan alueellisista, etnisistä ja kielellisistä jakolinjoista huolimatta. Pitävin todiste tästä on se, että venäjänkieliset ukrainalaiset ovat torjuneet Venäjän *Novorossijaksi* nimeämän hankkeen ja taistelleet Ukrainan alueellisen koskemattomuuden puolesta.

Ukraina on näille venäjänkielisille houkuttelevampi vaihtoehto kuin Venäjä, koska se voi antaa tai luvata heille poliittisia vapauksia, monimuotoisuutta ja mahdollisuuksia itsenäiseen järjestäytymiseen omien oikeuksien puolustamiseksi ja johtajien valitsemiseksi sekä vaihtamiseksi, ehkä myös parempaa omaisuuden suoja.

Oli tämä selitys kuinka yksinkertaistettu tahansa, se voi hyvin olla sen ”itsenäisen mielenlaadun” ydin, jonka ukrainalaiset ovat käytännössä oppineet monista kilpailullisista vaaleista ja mittavista vilpin ja epäoikeudenmukaisuuden vastaisista mielenosoituksista. Mitä korrup-toituneempi ja toimimattomampi valtio on ollut ja mitä enemmän kansalaisten välisiä horisontaalisia kytköksiä ja kansalaisyhteiskunnan mekanismeja on tarvittu, sitä

enemmän ne ovat vahvistuneet ja sitä tehokkaampaa on ollut niiden aikaansaama toiminta.

Ongelma on se, että Ukraina ei voi laskea vain kansalaisyhteiskunnan liikehdinnän ja ulkomaisen avun varaan ollessaan avoimessa sotilaallisessa konfliktissa hyvin järjestäytyneen ja motivoituneen ulkovallan kanssa. Ukraina tarvitsee tehokkaan ja luotettavan valtiokoneiston.

Ukrainalla ei ole varaa siihen, että vallankumouksen jälkeinen, eloisa kansalaisyhteiskunta elää erillään valtioinstituutioista, jotka vastustavat uudistuksia, käyvät kalliiksi ja ovat edelleen hyvin korruptoituneita. Maa ei voi elää sellaisen poliittisen luokan kanssa, joka ei kykene keskinäiseen yhteistyöhön ja jonka toiminta turhauttaa niin maan omia kansalaisia kuin ulkomaisia tukijoi-takin.

Jos ennen kaikkea Ukrainan eliitit eivät ymmärrä tätä kunnolla, maan tulevat itsenäisyyspäivät saattavat osoittautua ennemmin surullisten pohdintojen kuin onnittelujen aiheiksi.